

DIN POPOR ADUNATE ȘI ÎNAPOI LA OAMENI DATE

Dr., cerc. șt. coord. **Valentin ARAPU**

E-mail: valarapu@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1103-9758>

Cerc. șt. **Carolina COTOMAN**

E-mail: carolinacotoman@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7911-0274>

Institutul Patrimoniului Cultural

Parcursul istoric al fiecărui popor în parte este marcat în mod prioritar de contribuția adusă la dezvoltarea generală a umanității pe dimensiunea culturală și civilizațională. Cvasi importante pentru evoluția generală a societății au fost, sunt și vor fi cu siguranță rebelele identitare de neam, fortificate cu datinile străbune, obiceiurile și mentalitățile tradiționale. În pofida unor circumstanțe istorice austere, cauzate de emergența imperială străină, neamul românesc s-a constituit pe un vast spațiu geografic, suprapus frontierelor statale, impuse cu forța armelor de hoardele invadatoare. Anume identitatea de neam, bazată pe datinile și mentalitățile tradiționale românești, s-a dovedit a fi reducta cea mai temeinică în calea stăvilirii puhoaielor de invadatori barbari din părțile Răsăritului despotic.

Cercetătoarea Raisa Osadci perseverează în explorarea fascinantului tărâm al cunoașterii pe dimensiunea etnologică, fiind mereu pregătită de a consemna chintesenta lucrurilor printr-o afirmație domoală și convingătoare. Concomitent, autoarea își desfășoară investigațiile științifice cu multă tenacitate, finalizându-le cu rezultate meritorii. Parafrazându-l în acest sens pe George Călinescu, Raisei Osadci nu îi place să construiască din fuga cailor și nu lasă neterminată „catedrala” pe care a început-o.

În monografia dedicată datinilor și mentalităților tradiționale ce reprezintă expresiile vii ale identității de neam, autoarea studiază o problemă complexă, bazată pe abordările etnologice și cele interdisciplinare. Fiecare compartiment al lucrării este secundat de rebelele bibliografice care, la rândul lor, sunt fortificate cu rezultatele obținute în urma numeroaselor investigații pe teren desfășurate de-a lungul anilor. Documentarea din sursele scrise și cele orale este însoțită de reprezentările iconografice, realizate de autoare în tandem cu unii colegi de breaslă și colaboratori din domenii conexe etnologiei – Zinovia Șofransky, Lucia Medinschi-Bazic, Maria Cudlenco, Ioan Mănăs-

Raisa OSADCI. *Datini și mentalități tradiționale: expresii ale identității de neam: Studii etnologice.*

Chișinău: Princeps (F.E.-P. „Tipografia Centrală”), 2021.

– 152 p. + fot.

curtă, Vlad Cubreacov, Ludmila Fulea, Ana-Maria Osadci, Silvia Guțu, Victor Garștea – în mai multe localități românești de pe ambele maluri ale Prutului: s. Drochia (rn. Drochia), or. Soroca, s. Crihana Veche (rn. Cahul), com. Vărbilău (jud. Prahova), s. Popeștii-de-Sus (rn. Drochia), or. Cimișlia, s. Sărata-Galbenă (rn. Hâncești), com. Rast (jud. Dolj), s. Stoicani (rn. Soroca). În anexa fotografică legendele de însoțire a imaginilor prezintă informații relevante referitoare la subiectul abordat, locul desfășurării și autorii documentării realizate. Punctul forte al suportului iconografic îl constituie fotografiile în format color, permițând cititorilor să savureze din plin spectrul cromatic al datinilor și obiceiurilor de altă dată, păstrate cu grijă și pietate în localitățile enumerate.

Autoarea, prin demersul său etnologic, reconfirmă faptul că spațiul locuit de noi și de înaintașii noștri reprezintă leagănul Vechii Civilizații Europene, ai cărei parametri temporali datează între anii 7000–3500

î. Hr., respectiv, obiceiurile românești constituie un cod de legi, experimentat de milenii, care dirijează comportamentul nostru colectiv.

Lucrarea este structurată în nouă compartimente tematice. Partea introductivă pune în valoare subiectul trecerii rituale în procesul avansării spre un nou statut, fiind exprimată aserțiunea că „sistemul de tradiții al unui popor reprezintă o matrice, generată de mentalitatea colectivă pe parcursul constituirii sale ca neam” (pp. 5-6).

În primul compartiment – „Tradițiile de iarnă: suport al solidarității transformăionale Om-Natură-Divinitate” – sunt cercetate simbolurile tradiționale în contextul reperelor temporale ale tradițiilor de iarnă, rolul și locul lui Moș Crăciun în cadrul cic-lului sărbătorilor de iarnă, semnificația bradului de Crăciun. Este de apreciat faptul că cercetătoarea Raisa Osadci analizează un șir de aspecte controversate ale sărbătorilor de iarnă, în special problema dublării lor cronologice în funcție de calendarele gregorian și iulian, ultimul fiind aplicat în continuare în eparhiile subordonate ierarhic patriarhiei moscovite. Totodată, autoarea subliniază faptul că „ținerea sărbătorilor pe stil nou nu schimbă esența lor religioasă, ci ajustează localizarea temporală a acestora mai aproape de fenomenele naturale, pe care le-au reflectat întotdeauna”. Un alt aspect investigat este dedicat lui Moș Crăciun, cu imaginea lui tradițională de păstor bătrân, îmbrăcat în cojocul specific românilor, „cu căciula din blană de miel, cu plete și cu barbă albă”. Autoarea menționează încercările zădarnice, întreprinse de către autorități în perioada sovietică, de a-l înlocui pe Moș Crăciun prin Moș Gerilă și asistenta sa Snegurocika („numită în zona noastră de locuire Alba-ca-Zăpada”), personaje caracteristice cu precădere culturilor slave (pp. 7-32).

În următorul compartiment – „Dragobete: parte componentă din tradiția autohtonă a Babei Dochia” – sunt abordate aspecte relevante ale mentalității tradiționale pe dimensiunea Zeului dragostei la români în contextul numeroaselor legende „ce o au protagonistă pe Baba Dochia”. Subiectul este completat cu semnificațiile de ordin simbolic și cromatic ale protagoniștilor principali din legendele populare: Dragobete, Baba Dochia și Ghiocelul (pp. 33-43).

Scurgerea timpului în viziunea tradițională este elucidată în compartimentul „Ciclul calendaristic al sărbătorilor de primăvară cu dată fixă: arhetipuri masculine și feminine”. Aplicând metoda retrospectivă, autoarea analizează principalele sărbători religioase care enunță primele semne ale primăverii – *Trei Ierarhi*, *Întâmpinarea Domnului (Strătenia)* – și sărbătorile propriu-zise ale primăverii – *Sfântul Gheorghe*, *Sfântul Dumitru*, *40 de Sfinți/40 de Mucenici*, *Buna*

Vestire/Blagoveștenia. Fiecare sărbătoare din calendarul religios este analizată în contextul suprapunerii arhetipurilor masculine și feminine din cadrul tradițiilor populare, marcate la rândul lor de multiple simboluri caracteristice primăverii (pp. 44-52).

O componentă relevantă a studiului monografic este axată pe „Tradițiile ciclului pascal: mesaje străvechi și practici actuale”. În acest context autoarea cercetează următoarele aspecte ale problemei: „Structurile mitologice în tradiția Pascală”; „Semnificațiile simbolice ale Întinericului și Luminii în cadrul sărbătorilor pascale”; „Paștele Blajinilor. La masă împreună cu strămoșii”; „Joile oprite. Tatăl Luminii”; „Tradițiile de Rusalii și cultul strămoșilor” (pp. 53-73).

„Cultul cabalin în obiceiurile ciclului pascal” este elucidat prin prisma personajelor cabaline și a simbolurilor caracteristice, implicit cel al calului. Pe durata Postului, în „Săptămâna Cailor lui Sântoader, până la Rusalii ceata de flăcăi execută dansuri inițiatice” – *Jocul Călușarilor și Arcanul* (pp. 74-82).

Un reper cultural și identitar al civilizației românești o constituie hora. Autoarea investighează acest aspect al problemei abordate în compartimentul „Hora în comunitatea tradițională”, nuanțând structura circulară a acestui dans, asociat cu forma *roții* (pp. 83-95).

În următoarele compartimente sunt abordate aspecte relevante ale problemei investigate care sunt structurate tematic în modul următor: „Hora de Paști – impact de perspectivă pentru tinerii din mediul tradițional” (pp. 96-107); „Sezătoarea și claca: caracteristici comune și diferențe” (pp. 108-119); „Sânzâienele/Drăgaica: sărbătoarea solstițiului de vară” (pp. 120-128); „Cultura tradițională – liant al neamului” (pp. 129-131).

Constatăm că lucrarea este una complexă din punct de vedere științific și metodologic, fiind și temeinic documentată. Autoarea a aplicat în investigațiile sale metode relevante de cercetare, analizând, argumentând și comparând numeroase documentări pe teren, efectuate de-a lungul anilor într-un șir de localități rurale din Republica Moldova și România. Abordarea problemei datinilor și mentalităților tradiționale într-o manieră de complexitate impresionantă, dar surprinzător de accesibilă pentru toți care doresc să cunoască istoria neamului, implicit prin descifrarea mesajelor ancestrale, ajunse la noi prin tradiții, constituie unul dintre punctele forte ale lucrării. Cu certitudine, studiul monografic elaborat le va permite cititorilor să se familiarizeze cu personajele etnofolclorice Moș Crăciun, baba Dochia, Dragobete, Rusaliile, Drăgaica/Sânzâienele, acestea având și atribuții polivalente în cadrul imaginarului tradițional autohton. Monografia marchează o etapă de maturizare conceptuală a demersului etnologic în corelare cu disciplinele auxiliare și cele conexe.